

Encyclopædica Britannica;

ELLER, ET ANTAL

FREMSTILLINGER

OM

de fkiønne og nyttige

V I D E N S K A B E R,

I HVILKE DISKURSER

diverse Phænomeners

BESKRIVELSER & FORKLARINGER gives

TILLIGE MED

adskillige befunderlige og færdeeles OBSERVATIONER, ^{o^a}
i Øst og Vest

ILLUSTREREDE MED XXV TIL DEELS COLOREREDE AFBILDNINGER.

Udgivne af en KREDS af DANNEQVINDER paa AMAGER.

I FORELØBIG EET VOLUMEN.

VOL. I.

HAFNIÆ.

Trykt for R. MÓSESDÓTTIR og J. LOUIS-JENSEN
Og folgt af FLORIAN GRAMMEL, i hans Tryk-Comptoir, Nialsgade.

MMVII

*Festskrift til
Britta Olrik Frederiksen
i anledning af hendes 60-årsdag
den 5. december 2007*

*ved
Florian Grammel, Jonna Louis-Jensen og Ragnheiður Mósedóttir*

Copyright © 2007 forfatterne

Første oplæg i fire eksemplarer 5. december 2007

Anden noget forbedrede elektroniske udgave 2007
http://nfi.ku.dk/publikationer/encyclopaedica_brittanica/

ISBN 978 87 992447 0 6

Sat med "Andron Corpus" af Florian Grammel

Første oplægs indbinding ved

Sille Bræmer Enke, Natasha Fazlić og Mette Jakobsen

SLÆGTSNAVNET FASTI

SUSANNE VOGT

Historikere gør ofte forsøg på at aflive myter, men opgaven synes håbløs, da folk jo elsker dem, ligesom julenisser (Helk 2005:108). Helks artikel har titlen: *H. C. Andersen og Christian 8. – endnu engang* og omhandler myten om forfatteren som kongebarn, men en tilsvarende konstatering kan anvendes om myten om oprindelsen til slægtsnavnet Fasti i Danmark.

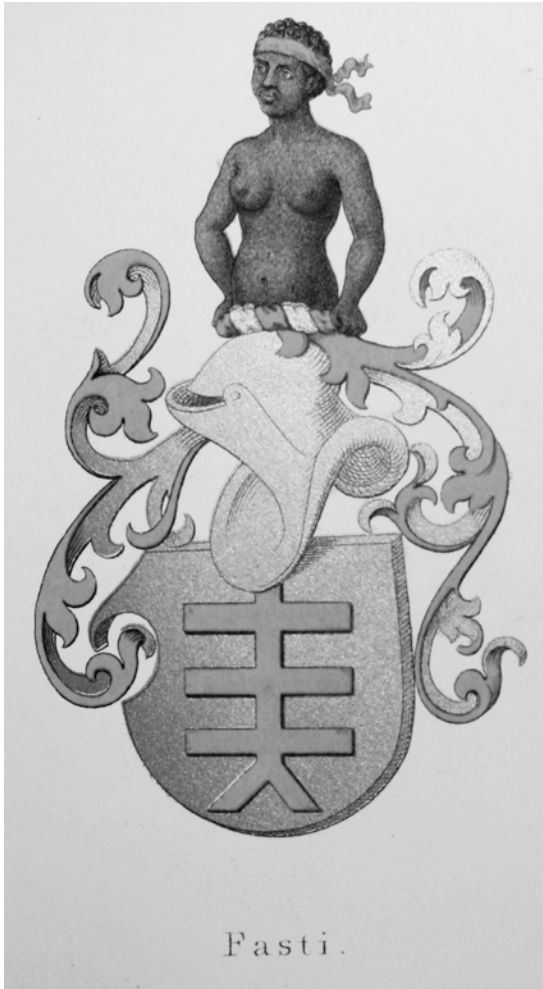
Her trives en gammel myte om, at to brødre i slægten udmærkede sig ved stormen på en fæstning, hvor den ene bad den anden sætte stormstigen “fast i”, så ville han selv først bestige den. Kongen hørte råbet “fast i” og gav ham derefter dette som tilnavn og en stormstige til våben (Thiset 1892:130). Genealogen Anders Thiset, der omtaler sagnet i fortalen til sin stamtavle over slægten Fasti i Danmarks Adels Aarbog 1892, gør samtidig opmærksom på, at man ikke kender navnet Fasti før fra det 15. årh., og at navnet i ældre tid som oftest skrives “Fasse” eller “Faszi”. Også Knud Prange nævner (1977:47) myten, men med tilføjelsen: I de fleste tilfælde er der meget ringe grund til at fæste lid til sådanne våbensagn, der i reglen blot er en senere tids forsøg på at forklare et våbens udseende.

En stormstige er en stige med kun en enkelt vange, hvorpå trinene sidder ud til begge sider. Den har i Fasti-våbenet en kløftet fod, som tjener til at stabilisere den. I nogle tilfælde afbildes stigen med

en hage øverst; det skulle dog ikke have været tilfældet på Fasti- eller Skram-seglene, men nok på de senere Splid-segl. De sidstnævnte slægter ses at have fælles udspring og have hjemme i Sydvestjylland, uden at man dog helt kan bestemme det nøjagtigt. Skram'erne med stormstige i våbenet var kun på mødrene side af den fornemmere slægt Skram med en enhjørning i våbenet. De kaldes derfor "Stihage-Skram'er", idet stihage betegner en stormstige (af middelnedertysk stihake, egentlig stichhake, af: stigen = (be)stige). ODS henviser i sin behandling af ordet "stihage" netop til Thiset 1892 og til P. B. Grandjean: Heraldik fra 1919, og den middelnedertyske ordbog (III:sp. 478) fremhæver, at ordet kun bruges om et våbenmærke. Prange (1977:48) foreslår med støtte i de tidligste segl, at der oprindeligt kan være tale om et bomærkesegl, der med enkelte strengtilføjelser er blevet til en stormstige.

Den gamle navnymte bliver pudset af af Christian Hau i artiklen: En heraldisk loftsbjælke (Personalthistorisk Tidsskrift 2005.1: 36 f): "Et gæt på slægten Fastis mærkelige navn i forbindelse med stigevåbenet er et forsøg værd: Der vil altid i forbindelse med militære operationer kræves en veltilrettelagt kommandostruktur. Det gælder også for at storme en fæstningsmur. Først må stormstigen bringes frem og på plads og sikres til muren. En kort og præcis ordre fra den, der fører kommando, til de ventende stormtropper, der fortæller dem, at dette er sket, og de derfor kan begynde at entre op ad stigen, kunne være: "Fast i"! Det ville være en logisk og plausibel forklaring på dette mærkelige slægtsnavn". Den efterfølgende note om sagnet henviser til Thiset 1892 og til Prange 1977 som ovenfor nævnt.

Men han burde nok have lagt mere vægt på Thisets udsagn om navneformen Fastis unge alder i forhold til de ældre former Fasse

Fasti-våbenet efter Danmarks Adels Aarbog 1892

og Faszi, set i lyset af at det ældste segl med stormstigen forekommer allerede 1361. Danmarks gamle Personnavne betoner de tidlige former med -ss- og -sz- og har to forslag til navnet. Det kan være en form af et tilnavn Fas, som ofte skrives Faas eller Fass, og som skal være en kortform af fornavne som Bonifatius eller Gervasius eller Servatius (DgP II: sp. 261). For dette forslag taler, at den hellige Bonifatius (biskop, død 754) er Tysklands apostel – ligesom Ansgar er Nordens –, så det er sandsynligt, at denne kortform af navnet er vandret over grænsen til det sydvestlige Danmark. Hvor den så ikke er blevet særlig populær. Men navnet kan også være et sjældent nordisk navn Fazi eller Fasi, som også kendes fra svensk, og som betyder ”rædsel”, ”skræk” eller ”frygt” (DgP II: sp. 263) (SmP 2: sp. 14). En forbindelse til det gamle nordiske navn Fasti eller Faste er der på grund af den sene overlevering af formerne med -t- ikke noget, der tyder på.

De tidligste (1473 og 1508) former af navnet stavet Vasti og Fasti båret af danskere er begge fra udenlandske universitetsmatrikler. I Danmark er det ikke muligt at finde andre former af navnet end Fasse, Fassi, Fassy eller samme former med -sz- eller -ssz- ved gennemgang af de gængse kildesamlinger som de udgivne Herredagsdombøger, Danske Dømme, Kronens Skøder, Danske Kancelliregistranter, Kancelliets Brevbøger og Peder Hegelunds Almanakoptegnelser før tidligst i midten af 1500-tallet og da kun sporadisk. En enlig svale er formerne Mogens Phassti og Christiern Phasti i 1532 (FrIReg: 424). En tredje bror, mester Splid Fasti, kaldes næsten udelukkende Fasse eller Fassi. Christen Fasti kaldes kun en enkelt gang i 1542 Fasti (Da. Mag. 3.6.:340), ellers kaldes han så konsekvent Fassy eller Fassi, at Danske Magazin 3.6. anvender denne form i registret. Det bedst kendte medlem af familien, sønnen Thomas (Christensen) Fa-

sti til Vennergård (død 1600), optræder det meste af livet uden -t-. Først 20/11 1590 kaldes han Thomas Fasti i Kancelliets Brevbøger, og siden bliver denne form enerådende. Senest optræder navnet Fasti som fornavn i slægten Staverskov (Glambek-linjen) (DAA 1894: 135) og (Vogt 1991: 72). Navnebærerens mormor var af slægten Fasti, og tidspunktet for navngivningen kendes ikke med sikkerhed, men må ligge omkring 1560. Fasti Staverskov (død 1607) havde en søn af samme navn, der døde ugift allerede 1616, men herefter var navnet definitivt uddødt i dansk. Da de danske eksempler på formen Fasti er så relativt nye, er der også sandsynlighed for en metatase af Fazi (udtalt fatsi) til Fasti, og enten det nordiske navn eller en tysk kortform må anses for at være navnets egentlige udspring. For denne teori taler også, at navnet er blevet givet som fornavn i en fra kvindelinen nedstammende slægt, selv om den mødrene slægt endnu ikke var uddød, hvilket netop er tilfældet med slægtsnavne dannet af oprindelige fornavne (Vogt 1991:93). Den militære udråbsteori kan afskrives som usandsynlig, men ender nok med at være den, der huskes.

Litteratur

DAA = Danmarks Adels Aarbog 1884 ff, udg. Dansk Adelsforening, relevante årgange.

Da. Mag. = Danske Magazin 3. række ff. København 1843 ff.

Danske Domme 1–8 = Danske Domme 1375–1662. De private domssamlinger I–VIII. København 1978–87.

Danske Kancelliregistranter 1535–50, udg. af Kr. Erslev & W. Møllerup. København 1881–81.

DgP = Danmarks gamle Personnavne I–II, udg. af Gunnar Knudsen, Marius Kristensen & Rikard Hornby. København 1936–64.

- FrIReg. = Kong Frederik den Førstes danske Registranter, udg. af Kr. Erslev & W. Møllerup, København 1879.
- Hau 2005 = Hau, Christian: En heraldisk loftsbjælke, i *Personallistorisk Tidsskrift* 2005:1. S. 23–44.
- Helk 2005 = Helk, Vello: H. C. Andersen og Christian 8. – endnu engang, i *Personallistorisk Tidsskrift* 2005:1.
- Herredagsdombøger = Det Kgl. Rettertings Domme og Rigens Forfølgninger fra Christian III's Tid, I–II. Udg. af Troels Dahlerup. København 1959–69.
- Kancelliets Brevbøger 1551–1660, udg. af C. F. Bricka m.fl. København 1885–2005.
- Kronens Skøder I–V, udg. af L. Laursen m.fl. København 1892–1955.
- Middelnedertysk ordbog = *Mittelniederdeutsches Handwörterbuch*, Begründet von A. Lasch und C. Borchling, bd. III, udg. Dieter Möhn, Neumünster 1959–2005.
- ODS = Ordbog over det danske Sprog. Grundlagt af Verner Dahlerup I–XXVIII. København 1919–56.
- Peder Hegelunds Almanakoptegnelser 1565–1613 I–II. Udg. af Bue Kaae. Historisk Samfund for Ribe Amt 1976.
- Prange 1977 = Prange, Knud: *Heraldik og Historie*, 2. udvidede udgave. København 1977. Dansk Historisk Fællesforenings Håndbøger.
- SmP = Sveriges medeltida Personnamn 1 ff. Uppsala 1967 ff.
- Thiset 1892 = DAA 1892, Stamtavle over familien Fasti. S. 130–37.
- Vogt 1991 = Vogt, Susanne: Mødrene slægtsnavn brugt som første fornavn i dansk adel, i *Studia anthroponymica Scandinavica*, Uppsala 1991. S. 61–99.